

Nissens Gøgl

Af: Eva Molin, Gladsaxe Byarkiv

Hvem har ikke prøvet gynger og karusseller på diverse markeder rundt om i landet? Hvem har ikke moret sig over en tur i radiobilerne? Og hvem har nogensinde skænket det en tanke undervejs, at forlystelserne har en ejermand?

Marius Christian Nissen blev født i Sønderjylland ca. 1880. Han giftede sig med Elisabeth, som egentlig hed Elise Liborius, var datter af en optiker og født i 1886 i München. Sammen fik de døtrene Elisabeth, kaldet Lissi, Edith og Lola samt sønnerne Ramon og Christian.

M. C. Nissen oprettede et omrejsende sommertivoli med diverse markedsgøgl omkring år 1900, og i 1920'erne udviklede Nissens Gøgl sig til et stort foretagende. Fra 1920 til 1940 fik karussellerne vinteradresse på Lyngen 16 i Gladsaxe, lige ved grænsen til Lyngby, og her blev maskiner og telte efterset og repareret. Fra vinteren 1928 boede familien Nissen også selv på Lyngen 16, indtil da havde de kun haft rådighed over indkørslen og baghaven.

En driftig herre

Vi ved ikke meget om M.C. Nissen, men vi ved, at han var teknisk godt begavet, og udstyret med et stort handelstalent. Han var kendt som karusselejer, men han ejede også luftgynger og radiobiler, cirkustelte og beboelseskøretøjer. Sidenhen kunne Nissens Gøgl tillige tilbyde skydebane, lykkehjul, tombola og isbod. Han solgte så vidt vides også gynger og karusseller til andre sommertivolier og cirkus. Bl.a. skulle Cirkus Benneweis have købt telte af M.C. Nissen i begyndelsen af 1900-tallet.

Desværre døde hr. Nissen i sin bedste alder af for store lunger. I august 1933, mens familien var på sommertourne med tivoliet var det pludselig slut, og enkefru Elisabeth overtog forretningen, som hun drev videre sammen med sine sønner.

Matriarken Elisabeth

Elisabeth overtog Nissens Gøgl på et af de værst tænkelige tidspunkter i Danmarkshistorien. Krisen på verdensmarkedet i 1929 ramte også her i landet med stor ledighed til følge. Ved årsskiftet 1932/33 var arbejdsløsheden oppe på 43,5%, hvilket er det højeste både før og siden i Danmark. Havde man arbejde, var man til gengæld sikret en højere realløn end før, d.v.s. de, der havde arbejde havde flere penge mellem hænderne.

Mange uden levebrød forsøgte sig i andre brancher som f.eks. cykelhandlere eller dørsælgere med diverse tingeltangel i kufferterne (de såkaldte jammerkommoder).

At stå med to sønner, der nok var voksne, men ikke myndige (dengang skulle man være 25 år), og et stort menageri i ordets egentlige forstand, har ikke været let. Og Elisabeth udviklede da også en jernnæve, hvori hun holdt familiens tøjler stramt og solidt indtil Ramon rev sig løs i 1937.

Kort tid efter hr. Nissens død, mødte Elisabeth den 18 år yngre markedsgøgler, Kaj Iver Lykke Petersen. De to dannede hurtigt par, og trods den store aldersforskel holdt det. Der er dog intet, der tyder på, at hun slap grebet om familien og firmaet af den grund. Elisabeth og Kaj giftede sig da heller ikke før i 1940, hvor alle børnene var flyttet hjemmefra.

Ramon

Elisabeths søn Ramon udviklede sig til en rigtig flot ung mand efter tidens normer. Han blev udlært smed og fik arbejde på et støberi. Om sommeren rejste han rundt med sin mor, bror og stedfar samt de løstansatte medhjælpere. Familiens overskud blev fordelt efter behov af Elisabeth, og alle spædede til. F.eks. gav Ramon sin mor sin arbejdsløshedsunderstøttelse, når han ikke var i arbejde. Til gengæld sørgede Elisabeth for mad, husly og masser af (ubetalt) arbejde til sønnen både sommer og vinter.

I sommermånederne kom familien vidt omkring. Fra Holstebro til Hornbæk, overalt dukkede M. Chr. Nissens gynger og karusseller op ved dyrskuer og byfester. Familien betalte for stadepladser, og opsatte derpå forlystelserne. I juli 1926 var Nissens Gøgl f.eks. til stede ved havnefesten i Dragør, hvor de betalte i alt 100 kr. for stadeplads i to dage. Desværre melder historien ikke noget om, hvad overskuddet var på sådan et par dages hårdt arbejde.

Den ulydige søn

Da Ramon var omkring 25 år mødte han den ti år yngre Else fra Søborg. De blev forelskede, men det ville være synd at sige, at partiet var velset fra familiernes side. Else var efternøler, og havde fire ældre brødre. De brød sig ikke om, at deres søster var faldet i kløerne på en rigtig Don Juan! Hendes forældre var heller ikke glade, men det var Elisabeth, Ramons mor, sandelig heller ikke.

Men ungdom, skønhed og hormoner, har jo aldrig ladet sig kue af højere autoriteter som storebrødre og forældre! Else blev gravid som 16-årig med sit første

barn, og de vordende forældre blev gift i en fart ved kongebrev, sådan som loven foreskriver, når en af parterne er under myndighedsalderen.

I 1937, som hhv. 17 og 27 år gamle, blev Else og Ramon forældre til en søn. Året efter fik de tillige en datter.

Et brev

I anledning af sønnesønnens fødsel skrev Elisabeth til Ramon og Else. Brevet blev dateret 27/7-1937, på det tidspunkt var den nyfødte få dage gammel, og Else fik øjensynligt tildelt nøjagtigt seks dages barselsorlov! Else fødte søndag. Den efterfølgende lørdag morgen forventedes hun og Ramon og babyen at stille op i Ålsgårde, hvor Nissens Gøgl var med ved byfesten, der startede samme dag ved middagstid. Undervejs bad Elisabeth sin svigerdatter om at plukke tilstrækkeligt med solbær til, at hun kunne lave grød, når de kom.

En del af brevet blev stilet direkte til Else. Det citeres her, men for at lette læsningen, er der indsat punktummer og kommaer. Selve Elisabeths skrivestil og meget personlige stavemåde (hun var jo østriger af fødsel) er bibeholdt.

”Gode Else. Som Svar paa Ramons Brev vill jeg bare sige til Dem, Else, at naar De vill gerne af Deres Hjerte hjælpe mig, og jeg Dem, (så) kan De tro, Else, jeg kan og vill lære Dem det rigtige. Else, husk paa min Pige, at man beholder kuns sin Mands Kærlighed igennem Aarene, naar man hygger for ham og Hjemmet, og jeg skal nok gerne vise Dem at lave hans Toi i Stand, og naar De bare har Lyst til at lære (at) lave Mad, saa gjaar det jo helt af sig selv. Jeg er saa træt i Dag, jeg kunde godt have (brug for) lidt hjælp. Men love De vill lægge Mærke til, hvordan jeg vill have det, saa er det jo saa let”.

En saga blot

Hvad er årsag, og hvad er virkning, når et familiefirma må lukke og familien splittes op? Vi kender ikke dramaerne, men det er et faktum, at Else og Ramon flyttede fra den øvrige familie på Lyngen 16 i 1939. I første omgang flyttede den lille familie til Snogegårdsvej 129, altså cirka en halv kilometer væk fra matriarken Elisabeth.

Men året efter, i 1940, lejede Else og Ramon sig ind hos Elses forældre, der havde hus på Niels Finsens Alle 22. Else og Ramon fik 1. salen til rådighed, og her voksede deres børn op.

Da Elisabeth valgte at gifte sig med Kaj i 1940, måtte hun skifte med sine børn, sådan som loven foreskriver. Børnene havde krav på halvdelen af deres for-

længst afdøde fars bo, og Elisabeth måtte sælge tivoliet. Parret flyttede fra Gladsaxe kort tid efter vielsen i juni i Gladsaxe Kirke, men ikke før i 1944 solgte Elisabeth Lyngen 16. Elisabeth levede til 1962. Else og Ramon er også døde i dag, men deres børn lever, og datteren, Gitte, har foræret arkivet billeder, breve og oplysninger om Nissens Gøgl. Oplysningerne er suppleret med kildestudier i skødegenparterne på Landsarkivet for Sjælland.